

1600'DE İSTANBUL SURIÇİ MAHALLELERİNİN LİSTESİ*

1871'de ise suriçinde 284 Müslüman, 24 Rum, 14 Ermeni ve 9 Yahudi olmak üzere toplam 331 mahalle ile surların dışında 256 mahalle bulunuyordu.¹³ Bu tarihte bütün İstanbul'da toplam mahalle sayısı 587 idi. 1877 *Dersaadet Belediye Kanunu* ile İstanbul'da belediye dairesi 14'ten 20'ye çıkarıldı. Bunlardan ilk yedi daire İstanbul suriçini teşkil eden eski 13 nahiyeye karşılık gelmekteydi. Bu düzenlemeye göre şu belediyeler görülmektedir: Beyazıt, Sultanahmet, Fatih, Samatya, Eyüp, Beyoğlu, Hasköy, Beşiktaş, Arnavutköy, Yeniköy, Tarabya, Büyükdere, Beykoz, Anadoluhisarı, Beylerbeyi, Yeni Mahalle, Doğancılar, Kadıköy, Adalar ve Makriköy.

Önceki düzenleme bir yıl sürdükten sonra belediye sayısı 1878'de 20'den 10'a indirildi. Bu on belediye, Beyazıt, Fatih, Cerrahpaşa, Beşiktaş, Yeniköy, Beyoğlu, Büyükdere, Kanlıca, Üsküdar ve Kadıköy idi. 1886 yılında İstanbul suriçinde 194 mahalle bulunduğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Surdışıdaki İstanbul mahallelerinin durumu ise şöyleydi:

Eyüpsultan kasabasında 29 mahalle bulunurken, ona bağlı Hasköy'ünde 3, Kasımpaşa ve çevresinde de 22 olmak üzere toplamda Eyüp bölgesinde 54 mahalle mevcuttu.¹⁵

Galata içi ve dışında 15 mahalle yer almakta iken, ona bağlı Tophane'de 19, Beşiktaş'ta 11 olmak üzere Galata'da toplam 45 mahalle bulunmaktaydı.¹⁶ Boğaziçi Rumeli cihetinde 11 mahalle bulunurken, Boğaziçi Anadolu cihetinde mahalle yoktu.¹⁷ Üsküdar kasabasında, merkezde 25, ona tâbi Kadıköy'de 3 olmak üzere toplam 28 mahalle yer almaktaydı.¹⁸

Netice olarak Eyüp, Galata, Üsküdar ile Boğaziçi'nin Rumeli ve Anadolu cihetlerinde toplam 138 mahalle mevcuttu. Bir mukayese yaptığımızda mahalle sayısı itibarıyla suriçi İstanbul'daki mahalle sayısının surdışı İstanbul'un tamamından fazla olduğu, toplamda ise bütün İstanbul'da 332 mahalle bulunduğu görülmektedir.

1908 yılında yeniden 20 belediyeli yapıya geri dönmüş ancak bu düzenleme de dört yıl sürmüştü. Buna göre İstanbul'daki belediyeler şu sayıda mahalleleri ihtiva ediyordu:¹⁹

¹³ Halil İncalcık, "İstanbul (Türk Devri)", *DİA*, XXIII, 229.

¹⁴ Ahmed Nezih Galitekin (haz.), *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul Câmi, Tekke, Medrese, Mekteb, Türbe, Hamam, Kütübhâne, Matbaa, Mahalle ve Selâtin İmâretleri*, İstanbul 2003, s. 28-109.

¹⁵ Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, s. 126-142.

¹⁶ Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, s. 142-154.

¹⁷ Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, s. 154-161.

¹⁸ Galitekin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre İstanbul*, s. 162-175.

¹⁹ Atatürk Kitaplığı'nda henüz tasnif edilmemiş matbu bir listeden elde edilmiştir.

I- Ayasofya Camii Nahiyesi (17 Mahalle)

Ayasofya Camii Mahallesi
İshak Paşa Mescidi Mahallesi
Sinan Ağa Mescidi Mahallesi
Akbiyik Mescidi Mahallesi
Güngörmez Mahallesi
Nahlbend Hasan Mescidi Mahallesi
Hüseyin Ağa Camii Mahallesi
Uzun Şüca Mescidi Mahallesi
Sinan Ağa Mescidi Mahallesi
Hace Rüstem Mescidi Mahallesi
Firuz Ağa Mescidi Mahallesi
Üsküplü Mescidi Mahallesi
Hayrettin Bey Mescidi Mahallesi
Hüseyin Çelebi Mescidi Mahallesi
- Kara Kedi
Dâye Hatun Mescidi Mahallesi
Hace Sinan Mescidi Mahallesi
Hace Üveys Mescidi Mahallesi

II- Mahmut Paşa Camii Nahiyesi (9 Mahalle)

Mahmut Paşa Camii Mahallesi
Şeref Ağa Mescidi Mahallesi
Dâye Hatun Mescidi Mahallesi
Kasım Paşa el-Cezerî Mescidi Mahallesi
Serv Mescidi Mahallesi
Hace Sinan Mescidi Mahallesi
Sahaf Süleyman Mescidi Mahallesi
Hubyar Mescidi Mahallesi
Küçük Hacı Ahmet Mescidi Mahallesi

III- Ali Paşa Camii Nahiyesi (5 Mahalle)

Ali Paşa Camii Mahallesi
Ahmet Paşa el-Fenarî Mescidi Mahallesi
Emin Sinan Mescidi Mahallesi
Mehmet Çelebi ed-Defterî Mescidi Mahallesi (Dizdarzade)
Üstat Mimar Hayrettin Mahallesi Camii

IV- İbrahim Paşa Camii Nahiyesi (10 Mahalle)

İbrahim Paşa Camii Mahallesi
Ağa-i Mercan Mescidi Mahallesi
Yeni Bezzaz Mescidi Mahallesi
Yavaşca Şahin Mescidi Mahallesi
Samanviran Mescidi Mahallesi
Hace Hamza Mescidi Mahallesi
Sarı Demirci Mescidi Mahallesi
Hacı Timurtaş Mescidi Mahallesi
Hacı Halil Mescidi Mahallesi
Çelebioğlu Mescidi Mahallesi

V- Sultan Beyazıt Han Camii Nahiyesi (24 Mahalle)

Sultan Beyazıt Camii Mahallesi
Ahî Turmuş Mahallesi
Çakır Ağa Mahallesi
Hace Pîrî Mescidi Mahallesi
Halıcı Hasan Mescidi Mahallesi (Kalcı Hasan)
Divane Ali Bey Mescidi Mahallesi
Kemal-i Nahhas Mescidi Mahallesi (Halayıkçı Kemal)
Çadırcı Ahmet Mescidi Mahallesi
Hacı İshak es-Serrâc Mescidi Mahallesi
Süleyman Ağa Mescidi Mahallesi
Emin Bey Mescidi Mahallesi
Soğan Ağa Mescidi Mahallesi
Sinan Bey Kâtib-i Matbah Mescidi Mahallesi
Yakup Bey Reis-i Sekbânân Mescidi Mahallesi
Mehmet Paşa Camii Mahallesi (Nişancı Paşa)
İshak Bey Reisülcerrahin Mescidi Mahallesi
Kasım Bey Mescidi Mahallesi (Sufiler Mescidi)
Mimar Kemaloğlu Mescidi Mahallesi
Kâtip Bâli Mescidi Mahallesi (Kızıltaş)
Mevlana Kestelli Camii Mahallesi
Kemal Paşa Türbesi Mahallesi

Balaban Ağa Mescidi Mahallesi
Camcı Kara Ali Mescidi Mahallesi
ve Kalenderhane Mahallesi
Kuyumcu Bahşayış Mescidi
Mahallesi

**VI- Ebülvefa Camii Nahiyesi
(13 Mahalle)**

Ebülvefa Camii Mahallesi
Mevlana Hüsrev Mescidi Mahallesi
Sarı Beyazıt Mescidi Mahallesi
Kâtip Şemsettin Mescidi Mahallesi
Hızır Bey Çelebi Mescidi Mahallesi
Hace Hayrettin Camii Mahallesi
Sinan Bey Mescidi Mahallesi
(Yavuzeroğlu)
Kara Mehmet el-Haraççı Mescidi
Mahallesi
Hacı Halil Mescidi Mahallesi
İbn Papas Mahallesi
Hace Sinan Mescidi Mahallesi
Hace Teberrük Mescidi Mahallesi
ve Voynuk Şüca Mahallesi
Sekbanbaşı İbrahim Bey Mescidi
Mahallesi

**VII- Sultan Mehmet Han Camii
Nahiyesi (42 Mahalle)**

Sultan Mehmet Han Camii
Mahallesi
Seyyid Ahmet el-Buharî Mescidi
Mahallesi
Hace Hayrettin Mescidi Mahallesi
Pirincî Sinan Mescidi Mahallesi
Hace Üveys Mescidi Mahallesi
Hacı İvaz el-Kassâb Mescidi
Mahallesi
Üstat Kemal el-Harrât Mescidi
Mahallesi
Sarı Nasûh Mescidi Mahallesi
Nukreci Bâlî Mescidi Mahallesi
(Karaköy Mahallesi)
İskender Paşa Mescidi Mahallesi
Mustafa Bey Mescidi Mahallesi
Dülgeroğlu Mescidi Mahallesi

Mimar Üstat Ayas Mescidi
Mahallesi
Firuz Ağa Mescidi Mahallesi
Haydarhane Mescidi Mahallesi
Muhtesip Karagöz Mescidi
Mahallesi
Hacı Hoşkadem Mescidi Mahallesi
Baba Hasan Mescidi Mahallesi
Mevlana Emin Nurettin Mescidi
Mahallesi
Ferhat Ağa Mescidi Mahallesi
Mevlana Mağnisavî Çelebi Mescidi
Mahallesi
Şeyh Süleyman Halife Mahallesi
Mevlana Hacı Hasanzade Mescidi
Mahallesi
Hacı Ali Mescidi Mahallesi
Bıçakçı Üstat Acem Ali Mahallesi
Papuççuoğlu Mescidi Mahallesi
Şeyh Muhyiddin el-Kocevî Mescidi
Mahallesi
Üsküplü Mescidi Mahallesi
Hacı Muhyiddin Mescidi Mahallesi
(Sivriköz)
Mevlana Hüsrev Mescidi Mahallesi
Gül Camii Mahallesi
Mevlana Ali Çelebi el-Müftî
Mescidi Mahallesi
Âşık Paşa Mescidi Mahallesi
Hacı Ferhat Mescidi Mahallesi
Altıpoğaça Mescidi Mahallesi
Yarhisarzade Mescidi Mahallesi
Haraççı Muhyiddin Mescidi
Mahallesi
Mevlana Şeyh Âbid Çelebi Mescidi
Mahallesi
Şeyh Resmî Mescidi Mahallesi
Mevlana Ahî Çelebi Mescidi
Mahallesi
Mevlana Üstat Mimar Sinan
Mescidi Mahallesi
Hasan Paşa Mescidi Mahallesi

**VIII- Sultan Selim Han Camii
Nahiyesi (8 Mahalle)**

Şeyh Koğacı Dede Mescidi
Mahallesi
Taç Beyzade Mescidi Mahallesi
Cebecibaşı Mahallesi
Hacı Yunus ed-Debbağ Mescidi
Mahallesi
Abdi Subaşı Mahallesi
Çerakçı Hamza Mescidi Mahallesi
Hacı Şüca el-Mismârî Mescidi
Mahallesi
Beycügezoğlu Mescidi Mahallesi

**IX- Murat Paşa Camii Nahiyesi
(24 Mahalle)**

Murat Paşa Camii Mahallesi
Mevlana Hüsrev Mescidi Mahallesi
Kızıl Minare Mahallesi
Oruç Gazi Mescidi Mahallesi
Garip Yiğitler Ağası Mescidi
Mahallesi
Alemî Bey Mahallesi
Çakır Ağa Mescidi Mahallesi
(Sufiler)
Çakır Ağa Mescidi Mahallesi
Koğacı Dede Mescidi Mahallesi
Abdullah Ağa Reisülbostaniyyin
Mescidi Mahallesi
Tahta Minare Mescidi Mahallesi
(Kemal Bey Mescidi)
Kâtib Muslihittin Mescidi Mahallesi
Hacı Ahmet Mescidi Mahallesi
Kemal Bey Mescidi Mahallesi
(Tahta Minare)
Hacı Bayram Mescidi Mahallesi
Kazgancı Satı Mescidi Mahallesi
Suhte Sinan Mahallesi
Tahta Minare Mescidi Mahallesi
Şirmerd Çavuş Bey Mescidi
Mahallesi
Mevlana Gürânî Camii Mahallesi
Başçı Hacı Mahmut Mescidi
Mahallesi
Etmekçioğlu Mescidi Mahallesi
Sarı Musa Mescidi Mahallesi

Kiçi Hatun Mescidi Mahallesi

**X- Davut Paşa Camii Nahiyesi
(14 Mahalle)**

Davut Paşa Camii Mahallesi
Hubyar Mescidi Mahallesi
Abayıcızade Mescidi Mahallesi
Kasap Hacı İlyas Camii Mahallesi
Hacı Pîrî Mahallesi
Kürkçübaşı Mahallesi
Mustafa Bey Mescidi Mahallesi
(Canbaz Mustafa)
Toptaşı Mescidi Mahallesi
Nurlu Dede Mescidi Mahallesi
Seydi Halife Mescidi Mahallesi
Sarı Nasûh Mescidi Mahallesi
Saraç Doğan Mescidi Mahallesi
Mimar Şüca Mescidi Mahallesi
Macunî Mescidi Mahallesi

**XI- Mustafa Paşa Camii Nahiyesi
(28 Mahalle)**

Mustafa Paşa Camii Mahallesi
Hacı Hatun Mescidi Mahallesi
Canbaz Mustafa Bey Mescidi
Mahallesi
Kavak Mescidi Mahallesi
Gülcıyan Mescidi Mahallesi
(Çerakçı) (Hasan Paşa)
İlyas Bey Camii Mahallesi (Koca
Emir-i Ahur)
Ahmet Dede Mescidi Mahallesi
(Hacı Hüseyin Mahallesi)
Arap Tacettin Mahallesi
Mirza Baba Mescidi Mahallesi
Muslihittin-i Kâtib-i Bevvabin
Mescidi Mahallesi
Sancaktar Hayrettin Mescidi
Mahallesi
Arabacı Beyazıt Mescidi Mahallesi
Zinççi Kemal Mahallesi
Aydın Kethüda Mescidi Mahallesi
Hace Muhyiddin Mescidi
Mahallesi
Üstat Ali Mescidi Mahallesi (Acem
Alisi)

Tersisli Mescidi Mahallesi
Hacı Evliya Mescidi
Mahallesi
Yazıcı Murat Mahallesi
Melek Hatun Mahallesi
Simkeş Hacı Mescidi
Mahallesi
Yusuf Fakih Mescidi
Mahallesi
Çavuş Hacı İbrahim Mescidi
Mahallesi
Koruk Mahmut Mescidi
Mahallesi
Seyyid Ömer Camii
Mahallesi
Abdi Çelebi Mahallesi
Bâb-ı İstemat Mahallesi
Yedikule Mahallesi

**XII- Bâb-ı Top Nahiyesi
(8 Mahalle)**

Kürkçübaşı Camii Mahallesi
İskender Bey Mescidi
Mahallesi
Çavuş Muslihittin Mescidi
Mahallesi
Sufiler Mescidi Mahallesi
Beyazıt Bey Camii Mahallesi
Ereğli Mescidi Mahallesi
Mustafa Çelebi ed-Defterî
Mescidi Mahallesi
Müneccim Sadi Mahallesi

**XIII- Ali Paşa Camii
Nahiyesi (24 Mahalle)**

Ali Paşa Camii Mahallesi
Hatice Sultan Mescidi
Mahallesi
Hacı Mehmet Mescidi
Mahallesi
Kasım Bey Mescidi Mahallesi
Akşemsettin Mescidi
Mahallesi
Hacı Hasan Mescidi
Mahallesi (Debbağoğlu)
Efdalzade Mescidi Mahallesi
Mehmet b. Kasım Mescidi

Mahallesi (Mevlana Ahaveyn)
Akseki Mescidi Mahallesi
Mimar Derviş Ali Mahallesi
Kâtip Muslihittin Camii
Mahallesi (Altimermer)
Tahta Minare Mescidi
Mahallesi
Muhyiddin el-Hammamî
Mescidi Mahallesi
Hacı Kasım Mescidi
Mahallesi
Hacı İsa Mescidi Mahallesi
Suk-ı Balat Mescidi
Mahallesi
Mevlana Aşkî Mescidi
Mahallesi
Çakırcıbaşı Mescidi
Mahallesi (Avcıbaşı)
Hace Ali Mescidi Mahallesi
Hacı İlyas el-Haşşâb Mescidi
Mahallesi
Hacı Pîrî Mescidi Mahallesi
Keçeci Pîrî ve Karabaş
Mahallesi
Mimar Sinan Ağa Mahallesi
ve Latif Çelebi Mahallesi
İstemat Mescidi Mahallesi

* Bu liste aynı tarihli *İstanbul Vakıfları Tahrir Defterî*'nden oluşturulmuştur.

12- İstanbul'un yerleşim alanlarını gösteren 1880 tarihli plan (C. Stolpe, İÜ., Nadir Eserler Ktp., Haritalar Bölümü)